

Vlaams
Parlement

stuk **1456** (2011-2012) – Nr. 1
ingediend op 31 januari 2012 (2011-2012)

Voorstel van decreet

van mevrouw Fientje Moerman en de heren Sas van Rouveroij,
Dirk Van Mechelen, Marino Keulen en Bart Tommelein

houdende wijziging van artikel 16
van de wet van 26 juli 1962
betreffende de rechtspleging bij hoogdringende
omstandigheden
inzake onteigening ten algemenen nutte,
in gewestaangelegenheden

TOELICHTING

Onteigeningen ten algemenen nutte waartoe wordt besloten of waartoe machtiging wordt verleend door de Vlaamse Regering, gebeuren meestal bij toepassing van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte. De indieners zijn ervan overtuigd dat artikel 16 van de Onteigeningswet strijdig is met artikel 16 van de Grondwet.

I. Probleemstelling

Artikel 16 van de Grondwet bepaalt: “Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling.”.

Artikel 16 van de Grondwet is ingegeven door artikel 17 van de Déclaration des droits de l’homme et du citoyen van 26 augustus 1789: “La propriété étant un droit inviolable et sacré, nul ne peut en être privé, si ce n’est lorsque la nécessité publique, légalement constatée, l’exige évidemment, et sous la condition d’une juste et préalable indemnité.”.

De vraag is of artikel 16 van de Grondwet vóór de eigendomsoverdracht of de inbezitstelling een definitieve schadeloosstelling eist, of dat integendeel een provisionele of voorlopige onteigeningsvergoeding volstaat. De definitieve onteigeningsvergoeding staat onherroepelijk vast, behalve in het tamelijk theoretische geval van een herroeping van het gewijsde. De voorlopige onteigeningsvergoeding kan in een latere fase van de rechtspleging nog gewijzigd worden, verhoogd of verminderd, bijvoorbeeld in de loop van een herzieningsprocedure.

De wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, de wet die de gemeenrechtelijke Onteigeningswet van 17 april 1835 op de onteigening ten algemenen nutte heeft verdrongen, neemt genoegen met een voorlopige onteigeningsvergoeding, zoals uit artikel 16 van die wet blijkt. De wet van 26 juli 1962 voorziet in de tussenkomst van de vrederechter. Na een ruwe schatting van het te onteigenen goed stelt de vrederechter een provisionele vergoeding vast. Na deskundigenonderzoek bepaalt hij een voorlopige onteigeningsvergoeding. De partijen, onteigenaar en onteigende, kunnen de herziening vragen van deze voorlopige vergoeding bij de rechtbank van eerste aanleg. Wanneer de herziening wordt aangevraagd, is de onteigenaar al lang eigenaar geworden van het goed dat hij wil verwerven.

De eigendomsoverdracht geschiedt krachtens artikel 11 van de wet van 26 juli 1962 na het eerste provisionele vonnis van de vrederechter (op voorwaarde dat een aantal formaliteiten vervuld wordt, waaronder het betalen van de provisionele onteigeningsvergoeding). In een tweede vonnis stelt de vrederechter een voorlopige vergoeding vast. Die voorlopige onteigeningsvergoeding die door de vrederechter in het tweede vonnis werd vastgesteld, kan nog door de rechtbank van eerste aanleg en door het hof van beroep verminderd worden in de loop van de herzieningsprocedure. Artikel 16, eerste lid, van de wet van 26 juli 1962 heeft het zelfs uitdrukkelijk over “voorlopige vergoedingen” die door de vrederechter worden vastgesteld.

Op grond van de wet van 26 juli 1962 wordt een eigenaar binnen een paar weken onteigend. Nadat hij zijn woning – desnoods na een gedwongen uitzetting – heeft moeten verlaten, vraagt de onteigenaar de herziening van de onteigeningsvergoeding met de bedoeling die vergoeding te laten verminderen. Korte tijd na de inbezitname wordt het onteigende gebouw meestal, zoniet altijd, afgebroken. In een aantal gevallen wordt de onteigenings-

vergoeding talloze jaren na de onteigening verminderd en moet de onteigende de som die hij teveel zou hebben ontvangen, terugbetalen aan de onteigenaar met interesten op die som. De veroordelingen tot terugbetaling van het te veel ontvangene maken het voor een onteigende totaal onmogelijk de besteding van zijn oorspronkelijke ‘voorlopige’ onteigeningsvergoeding fatsoenlijk te plannen. Met de oorspronkelijke vergoeding heeft hij waarschijnlijk een nieuw huis gekocht. Na de veroordeling tot terugbetaling zal hij zijn nieuwe woning misschien moeten verkopen om het teveel ontvangene met de interesten terug te betalen.

II. De stelling van het Grondwettelijk Hof van België anno 1994

Het Grondwettelijk Hof, destijds nog Arbitragehof genoemd, heeft de vraag die hier wordt onderzocht, reeds zonder echt voldoening schenkende motivering beantwoord in 1994, waarbij artikel 16 van de wet van 26 juli 1962 alleen werd getoetst aan artikel 10 en 11 van de Grondwet. In arrest nr. 77/94 van 18 oktober 1994¹ stelde het Grondwettelijk Hof: “De schadeloosstelling dient immers tevens billijk te zijn, wat inhoudt dat de onteigeningsvergoeding even groot moet zijn als het bedrag dat moet worden betaald om zich een onroerend goed aan te schaffen van dezelfde waarde als het goed waarvan de onteigende wordt ontzet. Een onredelijk hoge onteigeningsvergoeding zou, evenzeer als een te lage schadeloosstelling, de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie schenden.”. Het hof stelde eveneens: “Het vereiste van de voorafgaande schadeloosstelling in artikel 16 van de Grondwet impliceert evenwel niet dat het bedrag van de schadeloosstelling voor de inbezitstelling definitief en onherroepelijk moet zijn vastgesteld.”. En het hof besloot: “Door aan elk der partijen de mogelijkheid te bieden de herziening te verkrijgen van de voorlopige onteigeningsvergoeding – zij het in meer of in min – heeft de wetgever de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie niet miskend.”.

Het Grondwettelijk Hof schreef letterlijk: “De onteigende mag uit het vereiste van een voorafgaande schadeloosstelling niet het voordeel van een door de spoedeisende omstandigheden mogelijk verkeerdelijk tot stand gekomen onredelijk hoge voorlopige onteigeningsvergoeding putten.”. Het Grondwettelijk Hof zegt nog net niet dat het de schuld is van de onteigende dat de snelrechtprocedure van de wet van 26 juli 1962 op hem wordt toegepast. Die eigenaardige uitspraak van het Grondwettelijk Hof zou weleens een knipperlucht kunnen zijn, dat aangeeft dat arrest nr. 77/94 een tamelijk ongelukkig gemotiveerd arrest is. Indien de spoedeisende omstandigheden leiden tot een verkeerde onteigeningsvergoeding, dan is het natuurlijk de onteigenaar die daar alle gevolgen van moet dragen. Dat moet het gevolg zijn van artikel 16 van de Grondwet.

III. De vermindering van de onteigeningsvergoeding in de praktijk

De door de vrederechter bepaalde voorlopige onteigeningsvergoeding kan dus herzien worden. Die herziening kan volgens het Grondwettelijk Hof leiden tot de vermindering van de door de vrederechter vastgestelde vergoeding. De definitieve vergoeding kan dus (beduidend) lager zijn dan de voorlopige vergoeding.

De wet van 26 juli 1962 hief de besluitwet van 3 februari 1947 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte op.² De besluitwet van 3 februari 1947 nam de rechtspleging over van de wet van 3 januari 1934, maar met enkele vereenvoudigingen.³ De vordering tot herziening was geregeld door artikel 8 en 9 van de besluitwet van 1947 op bijna dezelfde manier als artikel 16 van de wet

¹ *Belgisch Staatsblad*, 29 november 1994, blz. 29.595.

² Jean-Pol COPEE, *L'expropriation pour cause d'utilité publique. – Chronique de jurisprudence 1962-1978*, Larcier, Brussel, 1979, blz. 85.

³ A. HILBERT, *Traité juridique et pratique de l'expropriation pour cause d'utilité publique*, Duculot-Roulin, Tamines, 1956, blz. 18.

van 1962.⁴ Onder de besluitwet van 1947 zag men dat de voorlopige vergoeding soms drastisch werd verminderd door de herzieningsrechters.⁵

Legendarisch was het geval waarin de deskundige die door de vrederechter van Veurne was aangesteld, de onteigeningsvergoeding schatte op 4.684.115 frank, terwijl de vrederechter van Veurne maar 2.222.312 frank toekende, de burgerlijke rechtbank van Veurne zonder nieuw deskundigenonderzoek vervolgens kwam tot een bedrag van 1.482.850 frank, maar het hof van beroep te Gent het uiteindelijke bedrag eveneens zonder nieuw deskundigenonderzoek vaststelde op 2.626.194 frank.⁶

Er wordt nog een geval geciteerd uit de recentere praktijk.⁷ Het is een zaak ontleend aan een arrest van het hof van beroep te Antwerpen.⁸ In 1975 kocht Alfons Mariën⁹ samen met zijn echtgenote een tamelijk vervallen huis met aanhorigheden en een tuin. Dat huis moest gerestaureerd worden.

Vóór de werken die aan de te restaureren woning moesten worden aangebracht, vroegen de echtgenoten aan het college van burgemeester en schepenen de toestemming voor het ‘restaureren’ van hun toekomstige woning. Op die brief kregen de echtgenoten het volgende antwoord: “In aansluiting met Uw vraag, hebben wij de eer Ued. te melden, dat het College U toelating verleende om de passende herstellingen aan te brengen aan Uw woning.”.

Op de vitale delen van het gebouw na (muren en fundering) werd dat oude gebouw zonder de bemoeiing van een architect volledig vernieuwd. De echtgenoten voerden de werkzaamheden eigenhandig uit. De structuur en het uitzicht van het dak werden niet gewijzigd.

De woning werd een kleine tien jaar later het voorwerp van een onteigeningsbesluit, uitgevaardigd voor de uitbreiding van een waterspaarbekken.

In december 1984 kregen de echtgenoten bij aangetekend schrijven een voorstel om hun woning en 2 hectare landbouwgrond minnelijk te verkopen voor de som van 7.200.000 Belgische frank of 178.483,34 euro.

Er volgde een onteigeningprocedure en op het plaatsbezoek van de vrederechter legden de echtgenoten een schattingsverslag neer van een architect met een schatting van het onroerend goed op een waarde van 11.746.525 Belgische frank of 291.188,74 euro.

Bij declaratief vonnis van 21 februari 1985 stelde de vrederechter bij ruwe schatting het bedrag van de provisionele vergoeding vast op 7.200.000 Belgische frank of 178.483,34 euro.

De door de vrederechter aangestelde deskundige raamde de waarde van het onteigende goed op 8.960.770 Belgische frank of 222.131,69 euro.

⁴ Zie A. HILBERT, *a.w.*, blz. 232-233.

⁵ A. HILBERT, *a.w.*, blz. 234.

⁶ Zie *Res et Jura Immobilia*, 1956, nrs. 3343 en 3344 ; zie ook A. HILBERT, *a.w.*, blz. 234.

⁷ De feiten worden, wat het onteigeningsgeding betreft, o.a. weergegeven in het arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 5 november 2005 in zake Mariën t. België.

⁸ Antwerpen, 24 oktober 1994, inzake Alphonsius Mariën en Lucienne Steemans tegen het Vlaamse Gewest, A.R. nr. 1987/AR/2258, bevestigd door een arrest van het Hof van Cassatie van 18 juni 1998, *Arr. Cass.*, 1998, 323; *Pas.*, I, 1998, 323.

⁹ Volledige naam vermeld met de toestemming van de betrokken persoon.

Bij vonnis van 23 mei 1985 stelde de vrederechter op voorlopige basis de onteigeningsvergoeding vast op 8.960.770 Belgische frank of 222.131,69 euro, een som die door de onteigenaar in consignatie werd gegeven voor hij bezit nam van het onteigende goed.

Voor de vrederechter had de onteigenaar niet gezegd dat een bouwvergunning ontbrak.

Op 4 december 1986 begon men met de afbraak van de onteigende woning. De onteigenaar had toen reeds de herziening van de onteigeningsvergoeding gevorderd.

Voor de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen maakte de onteigenaar in zijn conclusies in één zin melding van het ontbreken van een bouwvergunning. Maar verdere aandacht kreeg dit punt niet. Er werd door de rechtbank dan ook geen rekening mee gehouden. De rechtbank overwoog, in één enkele zin, dat er een bouwtoelating was afgegeven. Bij vonnis van 29 mei 1987 stelde de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen de onteigeningsvergoeding vast op 8.692.978 Belgische frank of 215.493,30 euro en veroordeelde de onteigenden tot de betaling, aan de Belgische Staat, van de som van 267.792. Belgische frank of 6.638,39 euro, vermeerderd met de interesten. De echtgenoten tekenden hoger beroep aan tegen het vonnis.

De onteigenaar antwoordde met een nieuwe strategie, namelijk het hameren op een reeks bouw misdrijven en het niet aanvragen van een bouwtoelating. De onteigenaar hamerde daarop met de grootste nadruk.

Bij arrest van 24 oktober 1994 stelde het hof van beroep te Antwerpen vast dat de onteigende woning onwettig was herbouwd in die mate dat bepaalde werken, andere dan werken van bewaring en onderhoud, waren uitgevoerd zonder de vereiste bouwvergunning. Het hof verminderde de vergoeding en stelde ze vast op 6.308.694 Belgische frank of 156.388,44 euro. De onteigenden werden veroordeeld, naast de interesten, de som van 2.652.076 Belgische frank of 65.743,25 euro aan de onteigenaar terug te betalen.

Dit voorbeeld toont aan wat de gevolgen kunnen zijn van het feit dat de herzieningsrechters de vermindering van de “voorlopige vergoedingen” kunnen uitspreken na de afbraak van het onteigende goed. De onteigenden konden niet meer bewijzen hoe de onteigende woning eruit had gezien. Zij konden dus niet meer aantonen dat deze werken in aanmerking konden zijn gekomen voor regularisatie mits de betaling van een transactiesom, bij toepassing van artikel 65, §3, van de Stedenbouwwet van 29 maart 1962 (wet houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedenbouw). Het hof van beroep had hun onteigeningsvergoeding verminderd met de meerwaarde die de door hen ondernomen werken aan het goed hadden gegeven. Indien zij hadden kunnen bewijzen dat hun werken in aanmerking zouden zijn gekomen voor regularisatie, dan hadden zij ervoor kunnen pleiten dat hun onteigeningsvergoeding alleen met dit lagere bedrag van de transactiesom had moeten worden verminderd. Dat bedrag was dan immers het ware onrechtmatige voordeel dat zij hadden genoten.

Het onmogelijk maken van die kwalijke omstandigheden is inzonderheid het doel van artikel 16 van de Grondwet. Artikel 16 van de Grondwet wil voorkomen dat een onteigend gebouw nog moet worden geschat nadat het is afgebroken. Het artikel wil ook voorkomen dat de onteigenden het met de onteigeningsvergoeding gekochte nieuwe gebouw moeten verkopen om de te veel ontvangen onteigeningsvergoeding aan de onteigenaar terug te betalen. Artikel 16 van de Grondwet wil dat de onteigende, nadat hij de eigendom van zijn goed verloren heeft, zonder zorgen is wat de onteigeningsvergoeding betreft. Hetgeen hij vóór het eigendomsverlies heeft ontvangen, moet hij met een gerust gemoed kunnen uitgeven om een nieuw goed te kopen. Hij mag er zeker nooit toe worden gedwongen dat

nieuwe goed te verkopen om aan de onteigenaar een gedeelte van de onteigeningsvergoeding terug te betalen.

IV. De mening van de wetgever van de wet van 17 april 1835

Er zijn waarschijnlijk voldoende redenen om te twijfelen aan de onderbouwdheid van arrest nr. 77/94 van het Grondwettelijk Hof. Bij de interpretatie van artikel 16 van de Grondwet kan men niet terecht bij de ‘voorbereidende werken’ van de Grondwet: de leden van het Nationaal Congres bespraken artikel 16 niet.^{10,11} Ook de ‘travaux préparatoires’ van artikel 17 van de Verklaring van de rechten van de mens en de burger van 26 augustus 1789, dat de regel van de voorafgaandelijke schadeloosstelling vastlegde, brengen geen licht in de duisternis: er werd niets over de bespreking opgetekend (er wordt alleen vermeld dat men in afzonderlijke groepen vergaderde).

Maar er is de mening van de wetgever van begin 1835, die zeer dicht bij het Nationaal Congres stond. Het Nationaal Congres was toen immers nog geen volle vier jaar ontbonden en veel leden van het Nationaal Congres zetelden nog in het parlement.¹²

Een voorlopige of provisionele vergoeding, zoals ingesteld door de wet van 26 juli 1962 (zie artikel 16 van de wet), werd uitdrukkelijk verworpen door de wetgever van de wet van 17 april 1835, in de memorie van toelichting en in het verslag van de Senaatscommissie, die men in samenhang moet lezen. De stelling van de wetgever van 1835 kan dus een licht werpen op de interpretatie van artikel 16 van de Grondwet, artikel 11 van de Grondwet van 1831.

De opstellers van de wet van 17 april 1835 op de onteigening ten algemenen nutte, verwierpen het idee van een voorlopige of provisionele vergoeding. Voor hen moest de onteigende op het ogenblik van de eigendoms- of bezitsoverdracht een definitieve vergoeding ontvangen. Dat blijkt uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 april 1835.

Bij de bespreking van de wet van 17 april 1835 kwam de vraag ter sprake of de betaling van een voorlopige onteigeningsvergoeding vóór de inbezitname volstond, of dat er vóór die inbezitname een definitieve vergoeding moest betaald zijn.¹³ Tot aan de inwerkingtreding van de wet van 17 april 1835 was in België nog de Franse wet van 8 maart 1810 van toepassing, die in bepaalde gevallen (artikel 19 en 20) genoeg nam met de uitbetaling van een voorlopige vergoeding aan de onteigende.

In het ‘Rapport de la Commission chargée d’examiner le Projet de Loi relatif aux expropriations pour cause d’utilité publique’¹⁴ van de Senaat, die samengesteld was uit grootgrondbezitters¹⁵, leest men: “Une loi du 8 mars 1810 y a pourvu. Cette loi n’étant que l’application des principes posés dans une autre loi, pouvait déroger, et a en effet plus d’une fois porté atteinte à la règle qu’elle était appelée à organiser; quelques unes de ses dispositions ne sont pas en harmonie complète avec le principe de l’indemnité préalable (...)”.

¹⁰ E. HUYTTENS, *Discussions du Congrès national de Belgique*, Brussel, Société typographique belge, Adolphe Wahlen et Cie, 1844, I, blz. 574.

¹¹ <http://www.unionisme.be/cn18301221.htm>.

¹² Zie voor een in feite soortgelijke redenering, gesteund op een wet van 7 oktober 1831, dus aangenomen door een parlement dat dicht bij het Nationaal Congres stond, J.J. Thonissen, *Constitution belge annotée*, Milis, Hasselt, 1844, blz. 41, in verband met de toelaatbaarheid van de bijzondere verbeurdverklaring.

¹³ Ch. del MARMOL, *De l’expropriation pour cause d’utilité publique en Belgique. Exposé de la législation et de la jurisprudence*, Brussel-Gent, Decq-Hoste, 1858, blz. 10-11.

¹⁴ Dat rapport draagt het nummer 39 en is te raadplegen op de website van de Senaat (sessie 1834-1835).

¹⁵ Maarten VAN DIJCK, *De wetenschap van de wetgever*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2008, blz. 115.

In het ‘Rapport fait par M. Isidore Fallon sur le projet de loi tendant à remplacer les titres III et IV de la loi du 8 mars 1810 sur les expropriations pour cause d’utilité publique’¹⁶ leest men, net zoals in de memorie van toelichting, geen stellige bewering dat de wet van 1810 met haar voorlopige onteigeningsvergoeding strijdig is met de regel van de voorafgaandelijkheid van de schadeloosstelling. Men leest er alleen de tegenstrijdigheden in de rechtspraak van het hof van beroep van Brussel, en de weigering van de wetgever om te wachten op een arrest van het Hof van Cassatie.

Verscheidende kamers van het Brusselse hof hadden tegenstrijdige arresten uitgesproken. Eén keer werd de voorlopige onteigeningsvergoeding verenigbaar met artikel 16 van de Grondwet verklaard¹⁷, twee keer niet.¹⁸ De wetgever moest dus een keuze maken tussen beide stellingen. In het verslag-Fallon leest men: “Ainsi, jugement définitif et paiement préalable de l’indemnité avant la dépossession; instruction judiciaire accélérée, tels sont les caractères de ce projet de loi.”¹⁹ Men kan opmerken dat Isidore Fallon, die jurist was, een lid was van het Nationaal Congres.²⁰

In de memorie van toelichting bij de wet van 17 april 1835 leest men meer bijzonderheden hierover²¹:

“Nul ne peut être privé de sa propriété que pour cause d’utilité publique, dans les cas et de la manière établis par la loi, et moyennant une juste et préalable indemnité.”

Quel est l’effet de cette disposition sur le mode d’évaluation de l’indemnité et spécialement sur l’art. 19 de la loi (*du 8 mars 1810, n.v.d.i.*)? L’envoi en possession provisoire ne peut-il plus avoir lieu avant le règlement définitif de l’indemnité, ou bien, peut-il être ordonné après une évaluation provisoire, évaluation dont l’art. 20 de cette loi autorisait l’usage?

Tel est l’objet d’une difficulté sur laquelle il y a actuellement divergence d’opinions et contrariété d’arrêts.

En attendant une solution qui pourrait se faire attendre longtemps, les travaux d’utilité publique sont entravés dans leur exécution, l’intérêt général est en souffrance, et il est urgent d’aller au-devant des graves inconvénients qui peuvent résulter de cet état des choses.

C’est ce qui a déterminé le gouvernement à proposer un projet de loi tendant à faire cesser la controverse. Cette controverse peut être terminée de deux manières, soit en maintenant l’indemnité provisoire, à charge de paiement ou de consignation avant la prise de possession, soit en abandonnant l’indemnité provisoire, mais en abrégant la procédure pour la fixation de l’indemnité définitive.

¹⁶ Document Kamer, 1834-1835, nr. 129, op de website van de Kamer, blz. 2 en 3.

¹⁷ Brussel (1ste kamer), 18 februari 1835, *Pasicrisie*, 1835, op datum, blz. 56, met eensluidende conclusie van de procureur-generaal. Het arrest stelt: “... pour que cette dernière disposition (article 19 de la loi du 8 mars 1810, n.v.d.a.) pût être considérée inconciliable avec le principe constitutionnel de l’article 11 (de la Constitution, n.v.d.a.), il faudrait rencontrer dans cet article une défense au juge de procéder à une évaluation provisoire de l’indemnité avant la fin du litige; or pareille défense n’existe pas ...”.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld Brussel (2de kamer), 3 januari 1835, *Pasicrisie*, 1835, op datum, blz. 3: “Attendu qu’on ne peut se dissimuler que l’article 19 de la dite loi du 8 mars 1810, en autorisant le juge, pour le cas d’urgence qu’il prévoit, à ordonner la dépossession avant l’évaluation de l’indemnité préalable, se trouve par cela frappé de l’abrogation résultante de notre loi constitutionnelle”.

¹⁹ Document Kamer, 1834-1835, nr. 129, op de website van de Kamer, blz. 4.

²⁰ <http://www.unionisme.be/deputes.htm#cnaalphabet>.

²¹ Ch. del MARMOL, *a.w.*, blz. 10-11; zie ook *Moniteur belge* van 9 april 1835 en *Pasinomie*, voetnoot onder de wet van 17 april 1835.

Ces deux systèmes ont été médités et élaborés par des jurisconsultes distingués, qui ont bien voulu nous prêter le concours de leurs lumières; il est résulté d'un examen approfondi qu'il était possible d'abrèger les délais et de simplifier les formes de la procédure au point d'arriver à l'appréciation définitive de l'indemnité sans compromettre le service des travaux publics; dès lors, cette voie a paru mériter la préférence, et c'est dans ce sens qu'est conçu le projet de loi.”²²

In Nederlandse vertaling luidt het:²³ “Artikel 11 van de Grondwet van 1831 bepaalt: ‘Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling.’

Wat is het gevolg van deze bepaling op de schattingswijze van de schadeloosstelling, en in het bijzonder op artikel 19 van de bedoelde wet (*van 8 maart 1810, n.v.d.a.*)? Kan de voorlopige inbezitstelling, in de gevallen door dit artikel voorzien, niet meer gebeuren vóór de definitieve afhandeling van de vergoeding, of kan ze bevolen worden na een voorlopige schatting, een schatting die artikel 20 van deze wet toeliet?

Dat is de kern van een moeilijkheid waarover thans meningsverschillen bestaan en waarover tegenstrijdige arresten werden gewezen. (zie de arresten van het hof van beroep te Brussel van 3 januari, 18 februari en 25 maart 1817 (lees: 1835, n.v.d.a.); Jurispr. du 19e siècle, jaargang 1835, blz. 197 en 209).

In afwachting van een oplossing die lang op zich zou kunnen laten wachten wordt de uitvoering van de openbare werken gehinderd, het algemeen belang lijdt eronder, en het is dringend de ernstige nadelen die uit deze toestand kunnen voortkomen de pas af te snijden.

Dit heeft de regering ertoe doen besluiten om een wetsontwerp in te dienen dat een einde moet maken aan de betwistingen. Deze betwistingen zouden afgesloten kunnen worden op twee manieren, hetzij door de voorlopige vergoeding te behouden mits ze betaald of geconsigneerd wordt vóór de inbezitneming, hetzij door de voorlopige vergoeding af te schaffen, maar door de rechtspleging voor het vaststellen van de definitieve schadeloosstelling te verkorten.

Deze twee systemen werden bestudeerd en uitgewerkt door vooraanstaande juristen, die ons hun hulp en kennis hebben willen ter beschikking stellen; uit een grondig onderzoek is gebleken dat het mogelijk is de termijnen te verkorten en de vormen van de rechtspleging te vereenvoudigen, derwijze dat men komt tot een definitieve schatting van de schadeloosstelling zonder de uitvoering van de openbare werken in gevaar te brengen; bijgevolg is gebleken dat deze weg de voorkeur verdient, en in deze zin is het wetsontwerp ontwikkeld.

De hoogdringendheid is het beginsel waarin het wetsontwerp baadt: de uitvoering van de openbare werken waarvan het openbaar nut wettelijk werd erkend is inderdaad altijd van nature dringend omdat men nooit te vroeg kan doen hetgeen het algemeen belang vereist.”.

Duidelijker kan men de provisionele of voorlopige vergoeding niet van de hand wijzen. Men kan dus met een gerust gemoed aannemen dat de Grondwetgever in artikel 16 van de Grondwet de voorlopige of provisionele vergoeding heeft verworpen, door een voorafgaandelijke onteigeningsvergoeding te eisen.

V. Mening in de Vlaamse rechtsleer

Van Lennep schreef: “De onteigening ten openbaar nut raakt een der rechten gewaarborgd door de Grondwet. Art. 11 (*lees nu: 16, n.v.d.i.*) bepaalt inderdaad dat niemand

²² Zie Ch. del MARMOL, *Traité de l'expropriation pour cause d'utilité publique*, I, 2 de uitgave, Luik, Dessain, 1868, blz. XIV.

²³ Zie de oorspronkelijke tekst o.a. in *Pasinomie*, 1835, blz. 191.

mag beroofd worden van zijn eigendom dan om redenen van openbaar nut, in de gevallen en op de wijze door de wet voorzien en mits een rechtvaardige en voorafgaande vergoeding. Dit beginsel veronderstelt een vooraf bewerkstelligde en uiteindelijke vergoeding. Betreurenswaardig is het dat men er niet in gelukt is dit beginsel volkomen gaaf te houden.”²⁴

VI. Het Nederlandse voorbeeld

Artikel 14.1 van de huidige Nederlandse Grondwet bepaalt: “Onteigening kan alleen geschieden in het algemeen belang en tegen vooraf verzekerde schadeloosstelling, een en ander naar bij of krachtens de wet te stellen voorschriften.”.

De eerste Nederlandse Grondwet na de Belgische Revolutie was de Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden van 1848.

Artikel 147 van die Grondwet bepaalde:

“Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet, dan ten algemeenen nutte en tegen voorafgaande schadeloosstelling. (...)”²⁵

De Grondwet van 1848 werd vervangen door een nieuwe Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden van 1887.

Artikel 151 van die Grondwet bepaalde:

“Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan na voorafgaande verklaring bij de wet dat het algemeen nut de onteigening vordert en tegen vooraf genoten of vooraf verzekerde schadeloosstelling, een en ander volgens de voorschriften van eene algemeene wet. (...)”²⁶

Het overzicht van de evolutie in het Nederlandse grondwettelijk recht betreffende de onteigening ten algemenen nutte, verschaft ons een inzicht in de draagwijdte van artikel 16 van onze Grondwet. Indien de Grondwetgever van 1831 een verzekerde schadeloosstelling toelaatbaar had geacht, dan zou hij dat uitdrukkelijk bepaald hebben.

Over de afschaffing van de vereiste van de voorafgaande betaling van de onteigende door de nieuwe grondwetsbepaling schreef een commentator in Nederland: “Voorafgaande betaling wordt nu niet meer vereischt, mits de betaling vooraf verzekerd zij; door deze bepaling is den inhaligen eigenaar een afpersingsmiddel ontvallen.”²⁷ In de ogen van de gezagsgetrouwe uitleggers van de grondwettelijke regels betreffende onteigeningen is de onteigende zoiets als de ‘slechte’ in een toneelstuk. De afperser dus. De onteigenaar is de ‘held’ want hij is immers de behartiger van het algemeen belang in tegenstelling tot de onteigende die egoïstische private doelstellingen nastreeft.

²⁴ R. VAN LENNEP, *Belgisch Burgerlijk Procesrecht*, Antwerpen, Standaard, 1954 – 1958, III, blz. 139, nr. 118.

²⁵ <http://home.planet.nl/~VERA0000/grdw1848.html>.

²⁶ <http://home.planet.nl/~VERA0000/grdw1887.html>.

²⁷ A.F. [Jhr. Mr.], DE SAVORNIN LOHMAN, *Onze constitutie*, Kenik & Zoon, Over den Dom te Utrecht, 1907, blz. 35.

VII. De stelling van het Luxemburgse Grondwettelijk Hof

Nog veelzeggender is het voorbeeld van het Groothertogdom Luxemburg. Bij arrest nr. 16/03 van 7 februari 2003²⁸ en bij arresten nr. 34/06 en nr. 35/06 van 12 mei 2006^{29,30}, heeft het Grondwettelijk Hof van het Groothertogdom Luxemburg geoordeeld dat een provisionele of voorlopige vergoeding voor de onteigende, die dus in een latere fase kan worden verminderd, strijdig was met artikel 16 van de Luxemburgse Grondwet, dat (bijna) identiek dezelfde tekst bevatte als artikel 16 van de Belgische Grondwet. De aanvankelijke tekst van de Luxemburgse Grondwet bepaalde in artikel 16 de vereiste van de voorafgaande schadeloosstelling in geval van onteigening. Na deze drie uitspraken van het Luxemburgse Grondwettelijk Hof, dat de voorlopige onteigeningsvergoeding ongrondwettelijk had verklaard,³¹ werd artikel 16 van de Luxemburgse Grondwet gewijzigd bij de grondwetswijziging van 24 oktober 2007. De vereiste van de voorafgaande schadeloosstelling werd geschrapt.

Het Luxemburgse Grondwettelijk Hof ('Cour constitutionnelle') heeft onder andere bij arrest nr. 16/03 van 7 februari 2003³² geoordeeld dat een voorlopige onteigeningsvergoeding niet verenigbaar was met de letter en de geest van het oude artikel 16 van de Luxemburgse Grondwet.

In arrest nr. 16/03 van 7 februari 2003 overwoog het Luxemburgse Grondwettelijk Hof (eigen vertaling):

“Overwegende dat artikel 16 van de Grondwet bepaalt, enerzijds, het beginsel dat de eigenaar niet van zijn rechten die hij op zijn eigendom heeft, kan worden beroofd, en bepaalt, anderzijds, dat op dat beginsel maar één uitzondering bestaat, te weten het afnemen van de eigendom ten algemenen nutte dat nochtans onderworpen is aan de voorwaarden en de procedures door een wet bepaald en aan de betaling van een billijke en voorafgaande schadeloosstelling;

Dat het eigendomsrecht een fundamenteel recht is en dat iedere afwijking die er afbreuk aan doet, strikt moet uitgelegd worden;

Overwegende dat artikel 28 van de wet van 15 maart 1979 op de onteigening ten algemenen nutte bepaalt dat ‘wanneer de rechtbank recht doet op het verzoek tot onteigening, zij in hetzelfde vonnis, bij wijze van ruwe schatting, de provisionele vergoedingen vaststelt die de onteigenaar zal moeten betalen (...)’ en dat artikel 32 van dezelfde wet bepaalt dat ‘na aan alle verwerende en tussenkomen partijen bij gerechtsdeurwaardersexploot een voor eensluidend verklaard afschrift te hebben laten betekenen van 1) het vonnis dat de provisionele vergoeding vaststelt 2) het attest van de storting van de provisionele vergoeding in de consignatiekas, (...) kan de onteigenaar zich in het bezit doen stellen van het onteigende goed bij een bevelschrift van de voorzitter van de rechtbank.’;

²⁸ <http://www.legilux.public.lu/leg/a/archives/2003/0312802/0312802.pdf>.

²⁹ <http://www.legilux.public.lu/leg/a/archives/2006/0096/a096.pdf>.

³⁰ Grondwettelijk Hof Luxemburg, arrest nr. 16/03 van 7 februari 2003, *Mémorial-Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg* van 28 februari 2003/A-N° 31, p. 510; Grondwettelijk Hof Luxemburg, arrest nr. 34/06 van 12 mei 2006, *Mémorial-Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg* van 31 mei 2006/A-N° 96, p. 1800; Grondwettelijk Hof Luxemburg, arrest nr. 35/06 van 12 mei 2006, *Mémorial-Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg* van 31 mei 2006/A-N° 96, p. 1802.

³¹ Grondwettelijk Hof Luxemburg, arrest nr. 16/03 van 7 februari 2003, *Mémorial-Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg* van 28 februari 2003/A-N° 31, p. 510; Grondwettelijk Hof Luxemburg, arrest nr. 34/06 van 12 mei 2006, *Mémorial-Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg* van 31 mei 2006/A-N° 96, p. 1800; Grondwettelijk Hof Luxemburg, arrest nr. 35/06 van 12 mei 2006, *Mémorial-Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg* van 31 mei 2006/A-N° 96, p. 1802.

³² *Mémorial-Journal Officiel du Grand-Duché de Luxembourg* van 28 februari 2003/A – N° 31, p. 510.

Overwegende dat de door artikel 16 van de Grondwet bedoelde schadeloosstelling billijk moet zijn, hetgeen betekent dat zij volledig moet zijn om de eigenaar die definitief van zijn eigendom ontzet is te vergoeden;

Dat zij voorafgaandelijk moet zijn, dat wil zeggen dat haar betaling moet voorafgaan aan de inbezitstelling;

Overwegende dat de inbezitstelling op de enkele grond van de consignatie van een provisi-
onele vergoeding die bij ruwe schatting wordt bepaald niet in overeenstemming is met arti-
kel 16 van de Grondwet dat een billijke en voorafgaande schadeloosstelling voorschrijft.”.

De Luxemburgse minister van Openbare Werken Claude Wiseler vatte de rechtspraak van het Luxemburgse Grondwettelijk Hof als volgt samen: “Dans un arrêt du 10 février de cette année-là (2003), la Cour constitutionnelle qui avait été saisie d’une question préjudicielle du tribunal civil dans un litige opposant un particulier à un syndicat de distribution d’eau a conclu à une interprétation stricte de la notion d’indemnité préalable. Cela veut dire que l’indemnisation doit être complète et définitive avant que l’État ne devienne effectivement propriétaire du terrain. Or cela peut durer des années jusqu’à ce que toutes ces opérations, avec expertises, soient achevées.”.³³

Het Luxemburgse voorbeeld leert dat men niet zonder meer de oplossing van het Belgische Grondwettelijk Hof (zie hoger) voor waar mag aannemen.

VIII. Het Franse recht tijdens het Ancien Régime

De regel van de voorafgaandelijkheid van de onteigeningsvergoeding dateert niet van 1789. Hij werd reeds in de 16e eeuw ingevoerd door de Franse koningen.

De problematiek van het onteigeningsrecht in Frankrijk, van de 16e eeuw tot enige tijd na de Franse Revolutie, wordt treffend beschreven door Gérard Chianéa in een bijdrage gepubliceerd naar aanleiding van de 200e verjaardag van de Franse Revolutie. In het Oude Franse recht, het recht van het Ancien Régime, namen de Franse koningen het besluit dat onteigenden voorafgaandelijk moesten worden vergoed, vóór zij hun eigendom moesten prijsgeven. Aldus bepaalde de koninklijke ordonnantie van Lyon van juni 1510. Verschillende latere koninklijke edicten en proclamaties “ont tous précisés que la prise de biens fonciers ne pouvaient avoir lieu qu’après en avoir d’abord indemnisé les propriétaires.”³⁴. Die koninklijke ordonnances, edicten en proclamaties werden in de praktijk door de administratie niet toegepast: eigenaars worden van hun gronden verjaagd zonder voorafgaandelijke schadevergoeding en soms zelfs zonder enige vergoeding te ontvangen.³⁵ In de tweede helft van de 18e eeuw worden talrijke eigenaars van hun gronden beroofd, voor de aanleg van grote wegen, zonder enige vergoeding te ontvangen. De reden daarvoor wordt in 1784 gegeven door Jullien, intendant van de Generaliteit van Alençon: de generaliteiten beschikten niet over de nodige kredieten om de onteigende eigenaars te vergoeden.³⁶ In de Generaliteit van Rouen werden de onteigende eigenaars zo’n twintig jaar na de onteigening vergoed. Na de uitbreiding van de stad Rijsel, in 1668, werd de onteigeningsvergoeding uitbetaald met een verdrag van 64 jaar, in 1732.³⁷

³³ http://www.gouvernement.lu/salle_presse/interviews/2006/07juillet/20060717wiseler_lavoix/index.html.

³⁴ Gérard CHIANÉA, “Propriété féodale, propriété absolue et expropriation”, in *Les Droits de l’Homme et la Conquête des Libertés – Des Lumières aux Révolutions de 1848. Bicentenaire de la révolution Française en Dauphiné. Actes du colloque de Grenoble-Vizille 1988*, Gérard CHIANÉA (ed.), Presses Universitaires de Grenoble, 1988, blz. 245.

³⁵ Gérard CHIANÉA, “Propriété féodale, propriété absolue et expropriation”, *a.w.*, blz. 245.

³⁶ Gérard CHIANÉA, “Propriété féodale, propriété absolue et expropriation”, *a.w.*, blz. 245.

³⁷ Jeanne LEMASURIER, *Le droit de l’expropriation*, Economica, Parijs, 2001, blz. 13.

Toen in 1787 de provinciale assemblées samengeroepen werden, was een van hun belangrijkste klachten dat zij de onteigende grondeigenaars niet naar behoren kunnen vergoeden omdat Bruggen en Wegen het verworven goed had afgebroken of het uitzicht ervan zodanig had gewijzigd vóór de schatting van het verworven goed.³⁸

De regel van de voorafgaandelijkheid van de onteigeningsvergoeding heeft dus een traditie van niet-toepassing. Gérard Chianéa drukte de toepassing van het beginsel van de voorafgaande schadeloosstelling van de onteigende kernachtig uit door te verwijzen naar een oude spreuk: “Alle mooie principes bestaan, maar ze worden niet toegepast.” (“Toutes les bonnes maximes sont dans le monde, on ne manque qu’à les appliquer.”).³⁹

IX. Vergelijking met een wettekst die een voorafgaandelijke vergoeding eist

Onze wetgeving kent één geval waarin er sprake is van een ‘voorafgaandelijke vergoeding’ en een ‘voorlopige vergoeding’. Die woorden treft men aan in artikel 11 van het koninklijk besluit nr. 83 van 28 november 1939 betreffende het opsporen en het ontginnen van bitumineuze gesteenten, van petroleum en van brandbare gassen.⁴⁰

Artikel 11 van het koninklijk besluit nr. 83, in de titel ‘Het bezetten der gronden door de vergunninghouders’, luidt als volgt:

“Art. 11. Zonder de uitdrukkelijke toestemming van den eigenaar kan geen enkele vergunning tot opsporen of tot ontginnen van petroleum en brandbare gassen het recht verleenen opzoekingen te doen of welkdanige werken uit te voeren, noch dat om machines of magazijnen aan te brengen in zijn door muren afgesloten erven, in zijn hofplaatsen of tuinen, noch in zijn terreinen palende aan zijn woning of door muren afgesloten erven, binnen een afstand van honderd meter van bedoelde afsluitingen of woningen.

Onder het in voorgaande alinea gestelde voorbehoud, mag ieder houder van een uitsluitende vergunning binnen den door de vergunning aangegeven omtrek, de grondstrooken bezetten op dewelke de noodige installaties voor het gebruik der vergunning moeten worden aangebracht.

Hij mag nochtans de gronden niet betreden en er opzoekingen en ander welkdanige werkzaamheden verrichten, tenzij mits voorafgaandelijke vergoeding van den eigenaar van den bovengrond of mits zekerheidstelling voor de te betalen schadevergoeding. In geval van oneenigheid wordt de vergoeding of de waarborg voorlopig door den vrederechter bepaald.”.

Het voorlaatste lid van dit artikel stelt dat de houder van een uitsluitende vergunning tot opsporen of tot ontginnen van petroleum en brandbare gassen de gronden waarop de petroleum zal worden opgespoord, niet mag bezetten dan mits voorafgaandelijke vergoeding van de eigenaar. De opstellers van het koninklijk besluit nr. 83 hebben het nodig geoordeeld een regeling te treffen voor het geval partijen niet zouden overeenkomen. Dat geval wordt geregeld in het laatste lid van het artikel. In geval van onenigheid van partijen bepaalt de vrederechter voorlopig de vergoeding. Een dergelijke regeling treft men niet aan in artikel 16 van de Grondwet. Dat zegt genoeg.

³⁸ Gérard CHIANEA, “Propriété féodale, propriété absolue et expropriation”, *a.w.*, blz. 245.

³⁹ Gérard CHIANEA, “Propriété féodale, propriété absolue et expropriation”, *a.w.*, blz. 246.

⁴⁰ *Belgisch Staatsblad* van 8 december 1939.

X. Besluit

Het lijkt dat men moet kiezen voor de letterlijke interpretatie van artikel 16 van de Grondwet.⁴¹ Artikel 16 van de Grondwet is immers duidelijk. Wanneer de tekst van de (Grond) wet duidelijk is, moet hij niet worden geïnterpreteerd.⁴²

Aangezien artikel 16 van de Grondwet geen onderscheid of uitzondering bevat, mag de uitlegger daar ook geen onderscheid in leggen of uitzondering op aanbrengen. De uitlegger is niet bevoegd daar waar de wet niet onderscheidt, te onderscheiden of af te wijken en zo, de toepassing van een in algemene termen gestelde wettelijke regeling te beperken.⁴³ De uitlegger mag geen uitzondering op artikel 16 van de Grondwet aanbrengen. Hij mag dus niet aannemen dat een provisionele of een voorlopige onteigeningsvergoeding volstaat. Hij mag de duidelijke bepaling van artikel 16 van de Grondwet niet opzijschuiven door op zoek te gaan naar de ‘geest’ van deze bepaling. Een geest die het voorschrift zou uithollen.

Het Grondwettelijk Hof schreef letterlijk: “De onteigende mag uit het vereiste van een voorafgaande schadeloosstelling niet het voordeel van een door de spoedeisende omstandigheden mogelijk verkeerdelijk tot stand gekomen onredelijk hoge voorlopige onteigeningsvergoeding putten.”. Deze welhaast ongepaste uitspraak van het Grondwettelijk Hof is een aanwijzing dat arrest nr. 77/94 een eerder weinig doordacht gemotiveerd arrest is. Het zou nuttig zijn het Grondwettelijk Hof opnieuw te ondervragen. Sinds de bijzondere wet van 9 maart 2003 kan de toetsing nu rechtstreeks gebeuren aan artikel 16 van de Grondwet.

Een bepaling betreffende een voorlopige of provisionele vergoeding ontbreekt in artikel 16 van de Grondwet. Onteigening mits de betaling van een voorlopige vergoeding is dus niet toegestaan door artikel 16 van de Grondwet. De wet van 26 juli 1962 is dus strijdig met artikel 16 van de Grondwet. Het Grondwettelijk Hof zou dat in een nieuwe toetsing kunnen vaststellen.

De bescherming van de onteigende door artikel 16 van de Grondwet heeft een unilateraal karakter. Het is de onteigende die recht heeft op een voorafgaande schadeloosstelling. Hij mag de onteigeningsvergoeding onder beding waarvan hij uit zijn eigendom werd ontzet als definitief beschouwen, aangezien hij ervan mag uitgaan dat artikel 16 van de Grondwet correct werd nageleefd. De onteigenaar heeft dat recht niet. De onteigenaar kan dus niet eisen dat de eerste onteigeningsvergoeding definitief blijft en niet verhoogd wordt. De onteigende mag, krachtens zijn recht op een billijke schadeloosstelling, in de rechtspleging tot herziening de verhoging van de eerste onteigeningsvergoeding eisen. Hij mag gebruikmaken van de mogelijkheden die de onteigeningswetten hem bieden. En artikel 16 van de wet van 26 juli 1962 geeft hem het recht de herziening van zijn onteigeningsvergoeding te vragen.

De onteigende heeft dus het recht gebruik te maken van de faciliteiten die de wet van 26 juli 1962 hem aanreikt. Hij mag in de herzieningsprocedure de verhoging van de onteigeningsvergoeding vragen. Hij heeft immers ook recht op een billijke onteigeningsvergoeding. De onteigenaar mag de regel van de voorafgaandelijkheid van de ont-

⁴¹ De letterlijke interpretatie van de Grondwet wordt verkozen door het Hof van Cassatie in bijvoorbeeld Cass., 2 juni 2006, *Arr. Cass.*, 2006, 1297, nr. 309 (artikel 25 van de Grondwet niet van toepassing op tv-uitzendingen).

⁴² Chr. Van den Wyngaert, *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2006, blz. 85.

⁴³ Zie bijvoorbeeld Hof van Justitie (Luxemburg), arrest van 20 februari 1975, Jeanne Airola t. Commissie van de Europese Gemeenschappen, zaak 21-74.

eigeningsvergoeding niet inroepen om de onteigende te beletten de verhoging van de onteigeningsvergoeding aan te vragen bij de rechtbank van eerste aanleg.

De onteigenaar mag, na de onteigening, geen deel van de onteigeningsvergoeding terugvorderen.⁴⁴ Normaal mag de onteigende, na de onteigening, ook geen verhoging van zijn onteigeningsvergoeding meer vragen. Maar de bepalingen van de wet van 26 juli 1962 staan hem dat wel toe. Artikel 16 van deze wet maakt de herziening mogelijk van de door de vrederechter vastgestelde onteigeningsvergoeding. Artikel 16 van de Grondwet verzet er zich tegen dat de onteigenaar van die mogelijkheid gebruik maakt. Maar geen enkele grondwettelijke bepaling verbiedt dat de onteigende in de loop van de eigenlijke onteigeningsprocedure, zoals die door de wetgever werd ingesteld, nog een verhoging van zijn onteigeningsvergoeding vraagt.

XI. Het voorstel van decreet

De Vlaamse Regering kan overgaan tot onteigeningen ten algemenen nutte in de gevallen en volgens de modaliteiten bepaald bij decreet, met inachtneming van de bij de wet vastgestelde gerechtelijke procedures en van het principe van de billijke en voorafgaande schadeloosstelling, bepaald bij artikel 16 van de Grondwet (artikel 79, §1, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen).

Bij toepassing van deze bepaling werd het decreet van 13 april 1988 tot bepaling van de gevallen en de modaliteiten waarbij de Vlaamse Executieve kan overgaan tot onteigeningen ten algemenen nutte inzake de gewestelijke aangelegenheden afgekondigd.

Aan artikel 16 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte wordt een vierde lid toegevoegd.

De vordering tot herziening kan er nooit toe leiden dat de door de vrederechter vastgestelde onteigeningsvergoeding wordt verlaagd. Aldus wordt artikel 16 van de Grondwet nageleefd.

Fientje MOERMAN

Sas VAN ROUVEROIJ

Dirk VAN MECHELEN

Marino KEULEN

Bart TOMMELEIN

⁴⁴ E. PICARD, *Traité général de l'expropriation pour utilité publique*, Larcier-Durand & Pedone Lauriel, Brussel-Parijs, 1875, 2 dln., II, blz. 99: "L'expropriant ne pourrait donc en aucun cas demander une restitution des indemnités, même partielle. L'exproprié de son côté ne pourrait réclamer une majoration."

VOORSTEL VAN DECREET

Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2 Aan artikel 16 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigeningen ten algemenen nutte, wordt een vierde lid toegevoegd, dat luidt als volgt:

“De vordering tot herziening kan bij onteigeningen waarvoor het Vlaamse Gewest overeenkomstig artikel 79 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen bevoegd is, niet leiden tot de vermindering van de door de vrederechter toegekende voorlopige vergoedingen.”.

Art.3. Dit decreet treedt in werking de eerste dag van de maand volgend op de bekendmaking in het Belgisch Staatblad.

Art. 4. Dit decreet is vanaf de inwerkingtreding ervan van toepassing op de hangende rechtsgedingen.

Fientje MOERMAN
Sas VAN ROUVEROIJ
Dirk VAN MECHELEN
Marino KEULEN
Bart TOMMELEIN